

(Vivir) en Monforte

(SER) de Orde

Resumo gramatical

Nome ou substantivo

- É o núcleo da frase nominal e, dunha forma xeral, é o que designa as cousas. Así, todo o que pode ser collido, sentido, visto, sexan seres animados, inanimados ou conceptos abstractos, denomínase nome ou substantivo.
- O substantivo é **común** cando designa seres dunha especie de forma xenérica (**home, libro, ordenador** etc.) e **propio** cando denota un ser específico, de forma individualizada (**Sanxenxo, Lisboa, Helena** etc.).

Xénero

- En galego só hai dous xéneros: masculino e feminino. En xeral, son masculinos os substantivos rematados en **-o** e femininos os rematados en **-a**, pero hai excepcións: **o fantasma, a moto, o diadema, a tribo** etc.
- Os substantivos que terminan en **-ista** ou **-e** teñen a mesma forma para o masculino e para o feminino: **o/a artista, o/a dentista, o/a estudante, o/a cantante, o/a intérprete** etc.
- Os adxectivos que rematan en **-ista, -e** ou **-z** tamén teñen a mesma forma para os dous xéneros: **optimista, individualista, intelixente, alegre, feliz, capaz, perspicaz** etc.
- Son **masculinos**: os nomes das letras (**o xe, o hache**); os substantivos de orixe grega terminados en **-ema** e **-oma** (**o problema, o cromosoma**); os nomes que acaban en **-me** (**o acedume, o abdome...**, agás **a servidume e a manse-dume**) e os nomes das árbores froiteiras cando a froita que dan é masculina (**o plataneiro, o marmeleiro...**, agás **a figueira**).
- Son **femininos**: os nomes acabados en **-axe** (**a mensaxe, a viaxe, a equipaxe...**, agás **o traxe, o paxe, o garaxe**) e os nomes das árbores froiteiras cando a froita que dan é feminina (**a maceira, a laranxeira...**, agás **o castiñeiro**).

Formación do feminino

- En xeral, fórmase o feminino dos substantivos e adxectivos cambiando o **-o** final por un **-a** ou engadindo un **-a** ás terminacións **-r, -ín, -z** (no caso de substantivos) e vogal tónica: **alto/alta, traballador/traballadora, bailarín/bailarina, rapaz/rapaza, xuíz/xuíza, nu/núa, cru/crúa** etc.
- Os substantivos e adxectivos rematados en **-án** forman o feminino en **-á**, como **curmán/curmá, irmán/irmá, compostelán/compostelá, catalán/catalá, cidadán/cidadá, san/sa, trúa/truá** etc.; ou en **-ana**, como **folgazán/folgazana, lar-pán/larpana, paspán/paspana, papán/papana** etc.

- Os rematados en **-és**, fano en **-esa**: **fregués/freguesa, vigués/viguesa, chinés/chinesa**; agás **cortés**, que é invariable.
- Dos substantivos rematados en **-ón**, algúns fan o feminino en **-oa**, pero tamén poden presentar outras formas: **anglosaxón/anglosaxoa, león/leoa, patrón/patroa, ladrón/ladra** (ou **ladra**) etc.; e algúns substantivos e adxectivos fano en **-ona**: **lambón/lambona, chorón/chorona, papaleisón/papaleisona, pasmón/pasmona** etc.
- Os adxectivos xentilicios rematados en vogal tónica presentan a mesma forma para o masculino e o feminino: **o/a marroquí, o/a somalí, o/a israelí, o/a hindú** etc.

Formacións especiais de xénero

- Hai palabras cuxas formas de feminino son moi peculiares: **heroe/heroína, tsar/tsarina, sacerdote/sacerdotisa, profeta/profetisa, poeta/poetisa, xudeu/xudía, rei/raíña, galo/galiña, príncipe/princesa, abade/abadesa, barón/baronesa, actor/actriz, emperador/emperatriz**.
- Tamén, hai casos nos que o cambio de xénero implica un cambio de significado, aínda que algunhas veces moi sutil: **o río/a ría, o bolso/a bolsa, o prato/a prata, o pozo/a poza, caldeiro/a caldeira, o horto/a horta, o leiro/a leira, o saco/a saca, o manto/a manta, o coitelo/a coitela, o peto/a peta** etc.

Número: regras de formación do plural

- Ás palabras rematadas en vogal, ditongo ou **-n**, engádeselles **-s**: **cadeira/cadeiras, marroquí/marroquís, xersei/xerseis, limón/limóns** etc.
- Ás palabras rematadas en **-r** e **-z**, engádeselles **-es**: **muller/mulleres, fogar/fogares** etc. No caso de **-z**, este cámbiase por **-c** antes de facer o plural: **vez/veces, luz/luces, capaz/capaces** etc.
- As palabras agudas rematadas en **-s** forman o plural engadindo **-s**: **deus/deuses, autobús/autobuses** etc.
- As palabras rematadas en **-s** ou **-x**, ben sexan graves, esdrúxulas ou que formen grupo consonántico, permanecen invariables á hora de formar o plural: **mércores, lapis, lux, unisex, luns**.
- As palabras rematadas en **-l**, se son graves ou monosilábicas, forman o plural engadindo **-es**: **sol/soles, difícil/difíciles, túnel/túneles** etc. Se son agudas, con máis dunha sílaba, forman o plural substituíndose o **-l** por **-is**: **papel/papeis, español/españóis, civil/civís, caracol/caracois** etc.

O plural nas palabras compostas

- Nos compostos gráficos, que forman unha soa palabra, a flexión de plural só se fai no último elemento: **socioeconómico/socioeconómicos, cartafol/cartafoles, mapamundi/mapamundis, pasatempo/pasatempos, lavalouza/lavalouzas, beirarrúa/beirarrúas, benvida/benvidas, benfalado/benfalados, branquiazul/branquiazuis, quefacer/quefaceres** etc.

ATENCIÓN

Algúns compostos gráficos teñen unha soa forma. Nestes casos, só sabemos se están en singular ou en plural polo contexto ou polos determinantes que as acompañan: **o/os paraugas, o/os portafolios, o/os microondas, o/os tirapedras, o/os limpabotas, o/os trabalinguas, o/os abrelatas, o/os gardarríos** etc.

- Nos compostos sintagmáticos formados por substantivo + substantivo, onde o segundo elemento funciona como un modificador do primeiro, só recibe flexión de número o primeiro elemento: **home araña/homes araña, neno prodixio/nenos prodixio, palabra clave/palabras clave, café teatro/café teatro, porco espiño/porcos espiño, moble bar/mobles bar** etc.
- Só flexiona o primeiro elemento dos compostos sintagmáticos que teñen un nexa entre as dúas bases: **sala de estar/salas de estar, ferro de pasar/ferros de pasar, paso a nivel/pasos a nivel, mesa de levante/mesas de levante** etc.
- Nas palabras compostas que se escriben con guións, só recibe flexión de plural o segundo elemento: **non-fumador/non-fumadores, político-económica/político-económicas, maníaco-depresivo/maníaco-depresivos** etc.
- Nos compostos sintagmáticos formados por substantivo + adxectivo, as dúas bases fan a flexión de plural: **garda civil/gardas civís, porco bravo/porcos bravos, pomba torcaza/pombas torcazas, pé dereito/pés dereitos** etc.

ATENCIÓN

A palabra que vai en plural faíno segundo a regra de formación do plural á que pertence: **rúa/rúas, fol/foles, facer/faceres, civil/civís** etc.

Outros casos especiais na flexión de número

Hai palabras non patrimoniais que presentan a formación do plural dun modo particular.

- Aos estranxeirismos, palabras doutros idiomas que, a pesar do frecuente emprego, manteñen a súa forma orixinal, engadímoslles **-s**: **club/clubs, pub/pubs, clip/clips, robot/robots, croissant/croissants** etc. O mesmo ocorre cos poucos cultismos que se conservan na lingua: **álbum/álbums, réquiem/réquiem, tándem/tándems** etc.
- As marcas non se deben pluralizar, xa que son nomes propios. Algunhas pasaron a designar obxectos comúns e fan a flexión de número a través dos determinantes que as acompañan: *o land rover, os land rover; o kleenex, os kleenex* etc.
- Sobre as siglas, cómpre indicar que estas tampouco se pluralizan. Non obstante, atópanse na lingua algunhas siglas cuxo emprego está moi sistematizado, de xeito que se comportan como palabras comúns, e presentan incluso algunha transformación morfolóxica (como o acento gráfico). Todas elas se escriben en letras minúsculas e admiten a flexión de plural, segundo as regras para as palabras patrimoniais: **peme/pemes, ovni/ovnis, láser/láseres, radar/radares** etc.
- Hai tamén casos nos que a formación do plural deste tipo de siglas presenta opinións encontradas, como o que ocorre, por exemplo, con **CD** e **DVD**: **cd/cds, o/os CD, cedé/cedés**.

Artigo

- Existen dous tipos de artigos en galego: o determinado e o indeterminado.

Artigo determinado

- Os artigos determinados (**o, a, os, as**) utilízanse cando falamos de algo en concreto, que é único ou que xa se mencionou antes.
 - Imos alugar **a** casa de meus pais.*
 - Trouxeron **o** coche de sempre.*
- Tamén o empregamos cando nos referimos a un aspecto ou a unha parte dun país ou dunha rexión, coas formas de tratamento e cos títulos: **o Exipto antigo, a Galicia actual, a doutora Fidalgo, o señor González**.
- O artigo determinado contrae coas preposicións **a, con** e **de**, e coa conxunción comparativa **ca**, formando:

	o	a	os	as
a	ao (ó)*	á	aos (ós)*	ás
con	co	coa	cos	coas
de	do	da	dos	das
ca	có	cá	cós	cás

* Aínda que na escrita poida representarse de dúas formas, a única pronuncia correcta é **ó/ós**.

- Existe tamén unha segunda forma do artigo determinado (**lo, la, los, las**) que se emprega obrigatoriamente tras da preposición **por** (*Imos **polo** monte*) e do adverbio **u** (*U-los mozos que chegaron?*).

- Ademais destes contextos, a segunda forma do artigo pode aparecer nos seguintes casos:

- 1) Despois das formas verbais rematadas en **-r** ou **-s**:
 - Non **compartímo-la** mesa con eles. (*Compartimos + a*)
 - Debes **deixa-los** libros no estante. (*Deixar + os*)
- 2) Despois dos pronomes enclíticos **-nos, -vos, -lles**, e dos pronomes tónicos **nós** e **vós**:
 - **Déuno-lo** diñeiro que faltaba. (*Deunos + o*)
 - **Vó-los** tres seguídeme. (*Vós + os*)
- 3) Despois de **ambos/as, entrambos/as, todos/as, tras, (e) mais**:
 - **Ámbalas** estudantes eran de Porriño. (*Ambas + as*)
 - **Entrámbolos** dous fixemos o traballo. (*Entrambos + os*)
 - **Tódolos** días facía o mesmo. (*Todos + os*)
 - Vinos **tralo** hórreo. (*Tras + o*)
 - Fomos eu e **maila** tía de Luísa. (*E mais + a*)

Artigo indeterminado

- Usamos os artigos indeterminados (**un, unha, uns, unhas**) para mencionar algo por primeira vez, cando non sabemos se existe ou para identificar ou valorar alguén pola súa profesión.
 - Queremos mercar **unha** casa en Sanxenxo.
 - Tes **un** cincheiro por aquí?
 - A súa muller é **unha** xornalista moi coñecida.

- O artigo indeterminado contrae coas preposicións **con, de** e **en**:

	un/s	unha/as
con	cun/cuns	cunha/cunhas
de	dun/duns	dunha/dunhas
en	nun/nuns	nunha/nunhas

Casos de omisión do artigo

- En xeral, os artigos non se usan cos substantivos propios (nomes de persoas, de continentes, de países e de cidades), agás cando forma parte do nome: **A Habana, O Cairo** etc. Con algúns países, o uso do artigo é opcional: (**A**) **India**, (**O**) **Brasil**, (**O**) **Perú** etc.
- Tampouco empregamos o artigo cando falamos dunha categoría ou de substantivos non contables.
 - Tes **coche**?
 - Merca **sal** cando vaías ao súper.
 - Necesito **leite** para facer a sobremesa.

Os demostrativos

- Serven para referirse a algo con referencia á súa distancia no espazo ou no tempo respecto da persoa que fala. Están en relación cos adverbios de lugar **aquí** (preto de quen fala), **aí** (preto de quen escoita) e **alí/alá** (lonxe de ambos).

	Masculino		Feminino		Neutro
	Singular	Plural	Singular	Plural	
aquí	este	estes	esta	estas	isto
aí	ese	eses	esa	esas	iso
alí/alá	aquel	aqueles	aquela	aquelas	aquilo

- **Este** avión é bastante novo, pero **aquel** estacionado alí é vellísimo.

- As formas neutras serven para referirse a algo descoñecido ou que non queremos ou non podemos identificar cun substantivo.
 - Que é **isto**? Non entendo nada.
 - **Iso**? É a tradución do informe anual.

- Cando acompañan un substantivo, os demostrativos funcionan como determinantes ou adxectivos, concordando co devandito substantivo en número e xénero.
 - **Estas** lentes son graduadas.
 - As cadeiras **esas** comprámolos nas rebaixas.

- Cando os demostrativos aparecen sós, substituíndo os substantivos, denomínanse **pronomes**.
 - **Estes** son os que procuraba.
 - Gústanme **aquelas** brancas. Podo levalas?

- Coas preposicións **de** e **en** os demostrativos contraen:

	este(s)/esta(s)	ese(s)/esa(s)	aquel(es)/aquela(s)
de	deste(s)/desta(s)	dese(s)/desa(s)	daquel(es)/daquela(s)
en	neste(s)/nesta(s)	nese(s)/nesa(s)	naquel(es)/naquela(s)

- Traballo **naquel** edificio con cristais negros.
- Quen é o dono **deste** coche?

- A mesma contracción ocorre cos demostrativos neutros:

	isto	iso	aquilo
de	disto	diso	daquilo
en	nisto	niso	naquilo

- Sabes algo **disto**?

Os posesivos

- Os posesivos utilízanse para identificar algo ou alguén referíndose ao seu posuidor. Concorde en xénero e número coa cousa posuída e varían segundo o posuidor (eu = **miña** casa; ti = **túa** casa...).

	Masculino		Feminino	
	Singular	Plural	Singular	Plural
(eu)	meu	meus	miña	miñas
(ti)	teu	teus	túa	túas
(el/ela/vostede)	seu	seus	súa	súas
(nós)	noso	nosos	nosa	nosas
(vós)	voso	vosos	vosa	vosas
(eles/elas/vostedes)	seu	seus	súa	súas

- Cando acompañan o substantivo, os posesivos funcionan como determinantes ou adxectivos:
 - Gústame o **meu** traballo.
- Cando van sós, substituíndo un substantivo xa mencionado ou coñecido polo interlocutor, funcionan como pronomes:
 - Este libro é **meu**.
- Como determinante ou adxectivo, o posesivo vai obrigatoriamente con artigo determinado, pero en certos contextos (nomes de parentesco, en exclamacións ou vocativos, por exemplo) o artigo pode aparecer elidido:
 - Onte falei con **meu** pai.
 - **Miña** muller traballa toda a tarde...
 - **Meu** Deus!
- As formas do masculino singular (**meu**, **teu**, **seu**, **noso**, **voso**) poden ser usadas coa preposición **de** para indicar pertenza exclusiva (Xa tiña moitas terras **de seu** cando casou); ou co significado de 'por si mesmo' ou 'pola súa natureza' (Coñézote e sei que es xeneroso **de teu**).

Os indefinidos

- Son palabras que expresan conceptos como cantidade, intensidade, identidade, existencia ou distribución dun xeito vago e impreciso.
- Os indefinidos son invariables cando só teñen unha forma: **alguén**, **ninguén**, **algo**, **nada**, **cada**, **cadaquén**, **calquera**, **demais** etc.; e variables cando admiten flexión de xénero e/ou número: **todo/toda/todos/todas**; **outro/outra/outros/outras**; **certo/certa/certos/certas**; **un/unha/uns/unhas**; **algún/algunha/algúns/algunhas**; **ningún/ningunha/ningúns/ningunhas**; **pouco/pouca/poucos/poucas**; **demasiado/demasiada/demasiados/demasiadas**; **abondo/abonda/abondos/abondas**; **varios/varias**; **tal/tales**; **ambos/ambas** etc.
- Poden funcionar como pronomes, cando substitúen o substantivo, ou como adxectivos, cando o modifican.

- Se chama **alguén**, dígalle que volvo axiña. (= pronome)
- Podés deixarme **calquera** libro de poesía? (= adxectivo)

Contraccións

- O indefinido **un** (e as súas variantes), cando actúa como adxectivo, presenta as mesmas contraccións ca o artigo indeterminado: **dun/dunha/duns/dunhas**, **nun/nunha/nuns/nunhas**, **cun/cunha/cuns/cunhas**. Non obstante, no seu emprego pronominal, contrae con **de** e **en**, pero non coa preposición **con**.
 - **Cunhas** reclamacións estamos de acordo, con outras non. (= adxectivo)
 - Cada fin de semana sae **con unha**, non quere volver namorarse. (= pronome)
- Tamén, **ambos** contrae coa preposición **entre**, formando **entrambos e entrambas**.
- Os indefinidos **algún** e **outro** (e as súas variantes) contraen coas preposicións **de** e **en**, da seguinte maneira:

	algún	outro
de	dalgún, dalgunha dalgúns, dalgunhas	doutro, doutra doutros, doutras
en	nalgún, nalgunha nalgúns, nalgunhas	noutro, noutra noutros, noutras

Acentuación

- De acordo coa posición da sílaba tónica, as palabras que teñen máis dunha sílaba clasifícanse en **agudas**, **graves** e **esdrúxulas** e a súa acentuación faise da seguinte forma:
 - Agudas:** son as palabras nas que a sílaba tónica é a última. Levan acento gráfico, chamado acento agudo, cando rematan en **vogal**, vogal + **n**, vogal + **s** e vogal + **ns**: **mañá, paté, refén, francés, composteláns...**
 - Graves:** son palabras nas que a sílaba tónica é a penúltima. Levan acento cando rematan en consoante que non sexa **-n** ou **-s** ou en grupo consonántico distinto de **-ns**: **difícil, álbum, carácter, tórax...**
 - Esdrúxulas:** son palabras nas que a sílaba tónica é a antepenúltima. Sempre levan acento: **médico, bágoa, cónxuxe, ávido, sílaba...**

Outras regras de acentuación

- Os **estranxeirismos** máis correntes en galego seguen as devanditas regras de acentuación: **popurrí, xampús, accésit, cámping, párkinson, cárdigan** etc.
- Os **monosílabos** non se acentúan, agás nos casos do acento diacrítico: **da, das** (contracción preposición + artigo)/**dá, dás** (formas do presente indicativo do verbo **dar**); **pe** (nome da letra)/**pé** (parte do corpo) etc.
- Cando un verbo leva pronomes complemento ou a segunda forma do artigo, o conxunto que forman considérase

resumo gramatical

unha única palabra para fins de acentuación: **vímolos** no parque, **fixémo-la** cea, **deixóullelos** aos fillos...

- Acentúanse as vogais **i, u** tónicas, se estas van precedidas ou seguidas doutra vogal, para indicar que forman parte de sílabas distintas: **ruído, saúde, oír, inclúe, día...**

! ATENCIÓN

En galego **non** se acentúan:

- Os monosílabos, salvo nos casos que leven acento diacrítico ou diferencial: **son, voz, po, nu, cru...**
- As palabras agudas rematadas en ditongo decrecente, seguidas ou non de **s**: **falou, cantei, metais, aneis, anzois...**
- Os adverbios en -mente: **tranquilamente, rapidamente, facilmente, habilmente...**
- Os interrogativos e exclamativos: **Que** queres? **Cantos** somos? **Que** sorpresa!

Principais casos de acentuación diacrítica ou diferencial

á (a prep. + a artigo)	a (artigo; pron.; prep.)
bóla ('esfera')	bola (peza de pan)
cá (ca + a)	ca (conx.)
có (ca + o)	co (con + o)
cómpre ('é mester')	compre ('merque')
dá (pres. e imp. de dar)	da (de + a)
dó ('compaixón')	do (de + o)
é (pres. de ser)	e (conx.)
fóra (adv.)	fora (antepret. de ser e ir)
má ('ruín')	ma (me + a)
maís (adv. e. pron.)	mais (conx.)
nó (subst.)	no (en + o)
nós (pron. tónico; pl. de nó)	nos (en + os; pron. átono)
ó (a + o)	o (artigo; pron.)
óso (do corpo)	oso (animal)
pé (parte do corpo)	pe (letra)
pór (poñer)	por (prep.)
présa (apuro)	presa (prendida; presada)
sé (sede eclesiástica; imp. de ser)	se (conx.; pron.)
só (adv. e adx.)	so (prep.)
té (infusión)	te (pron.; letra)
vén (pres. de vir)	ven (pres. de ver; imp. de vir)
vés (pres. de vir)	ves (pres. de ver)
vós (pron. tónico)	vos (pron. átono)

Signos de puntuación

Punto (.): representa unha pausa longa que marca o final dunha oración ou dun enunciado completo. Escríbese tamén nas abreviaturas (Sr., etc., D.) e nas cantidades numéricas

para separar as cifras de tres en tres (11.758, 235.729, 8.123.460).

- *Eran as tres do mediodía e todos chegaban para o xantar.*

Coma (,): indica unha pausa breve no enunciado e permite separar ou enumerar varios elementos no interior dunha frase.

- *Inés, a miña veciña, conseguiu o traballo que quería.*
- *Tiñamos tres cans, un gato, un coello e dous paxariños.*

■ Tamén se emprega a coma:

- Para separar o vocativo do resto da oración.
 - *Xulio, dáme as lentes que atopaches.*
- Diante de expresións que indican oposición (pero, mais, aínda que, non obstante...) ou que introducen unha consecuencia (así que, con que, de xeito que, polo que...).
- *Onte vin cedo do traballo, pero deiteime moi tarde.*
- *Avariouseme o coche, así que teño que ir en bus.*
- Despois de conectores como **efectivamente, en definitiva, finalmente, en primeiro lugar** etc.
 - *Efectivamente, non me chamaron para a entrevista.*
 - *En primeiro lugar, temos que falar do orzamento.*
- No lugar dun verbo que se omitiu porque xa foi mencionado ou porque se sobreentende.
 - *A Lucía levareille uns bombóns; a Darío, un libro.*
 - *Os socios, por esta entrada.*
- Para separar lugar e data na cabeceira ou no pé de cartas, formularios etc.
 - *Ourense, 29 de xuño de 2003.*

! ATENCIÓN

- A coma nunca debe separar o suxeito e o predicado dunha oración, agás cando entre eles hai unha información adicional, un comentario ou unha explicación.
 - *Os estudantes deste centro, segundo me dixeron, poden gañar o campionato de baloncesto.*
 - *Xesús, que acaba de chegar de Suíza, vai montar un restaurante.*
- Tampouco se debe empregar a coma diante da conxunción **e**. Non obstante, recoméndase o seu emprego se a secuencia que introduce esta conxunción ten un contido distinto ao dos elementos anteriores, para evitar ambigüidades ou cando a frase é moi longa.
 - *Decidiu independizarse, deixou a vila, e a verdade é que non se soubo máis del.*
 - *Acaba de volver de Brasil, e de Arxentina non quere nin falar.*
- Nas secuencias con **nin e ou** só se emprega a coma se a conxunción se repite máis de dúas veces.
 - *Nin ti, nin el, nin ninguén coñecedes este lugar.*
 - *Ou saes con eles, ou ves comigo, ou quedas na casa.*

Punto e coma (;): marca unha pausa maior ca a da coma, pero inferior á do punto. Emprégase máis frecuentemente para separar expresións que xa teñen comas, ou oracións que se relacionan por un sentido lóxico.

- *O libro era meu; o dicionario, de Pedro; e a carpeta, de Xurxo.*
- *Esta casa vale máis de cen millóns; non podemos mercala.*

Dous puntos (:): xeralmente separan dúas partes dunha oración. Serven para introducir unha explicación, causa, consecuencia, enumeración, cita textual e tamén aparecen nos encabezamentos de cartas.

- *Hoxe cae un pedrazo horrible: ceamos todos na casa.*
- *Atopou o que tanto buscaba: a foto da moza e o reloxo do pai.*

Puntos suspensivos (...): empréganse cando se interrompe unha enumeración ou un enunciado porque xa se coñece o seu final. Tamén pode indicar dúbida, vacilación, temor ou sorpresa.

- *Trouxeron a merenda dos nenos: galletas, froita, leite...*
- *E cando saíu o asasino ao escenario... apagouse a luz.*

Interrogación (?): colócase ao final dunha pregunta.

- *Canto levas vivindo neste barrio?*

Exclamación (!): colócase ao final dunha frase coa que se quere chamar a atención, mostrar sorpresa, dor ou entusiasmo e dar ordes.

- *Ponte quieto, por favor!*
- *Que ben falas o galego!*

Pronomes persoais

- A forma dos pronomes persoais cambia segundo a súa función na oración.

Suxeito	COD	COI	Reflexivo	Con preposición
eu	me	min	me	min (comigo)
ti	te	che	te	ti (contigo)
vostede	o/a	lle	se	vostede (consigo)
el/ela	o/a	lle	se	el/ela, si (consigo)
nós	nos	nos	nos	nós (connosco)
vós	vos	vos	vos	vós (convosco)
vostedes	os/as	lles	se	vostedes (consigo)
eles/elas	os/as	lles	se	eles/elas, si (consigo)

- Os pronomes suxeito empréganse para resaltar a persoa por oposición a outras ou cando a súa elisión pode levar a algunha confusión.
 - **Vós** estudades Dereito, non?
 - **Ela** sí, pero **eu** estou en cuarto de Bioloxía.
- Tamén se usan os pronomes suxeito coas preposicións **agás, ata, entre, excepto, fóra, incluso, menos, salvo** e **segundo**.
 - Segundo **ela**, todos estabamos convocados á reunión.
 - Entre **ti** e **eu** terminaremos o traballo esta tarde.

- A forma **o**, ademais de complemento directo (CD) masculino singular, pode substituír partes enteiras dun texto, así como predicativos dos verbos **ser, estar** e **parecer**.

- *Ao final, aprobaches os exames?*
- *Aínda non **o** sei porque as notas saen mañá.*
- *Suso parece moi boa persoa, non?*
- *Pois a verdade é que non **o** é.*

- Os pronomes reflexivos empréganse:

- Para indicar que a acción recae sobre o mesmo suxeito que a practicou:
 - *Ana cortouse cun coitelo.*
 - *Erguémonos moi cedo todos os días.*
- Para indicar a ausencia dun suxeito animado coñecido en accións con suxeitos inanimados:
 - *A porta **pechouse** de golpe e deume un tremendo susto.*
 - *Mira como **se mollou** o coche durante a noite*
- Para indicar accións recíprocas (sempre co verbo en plural):
 - *Malia as súas diferenzas, os dous **se queren** moito. (el a ela e ela a el)*
 - *Os dous condutores baixaron dos coches e comezaron a **insultarse**. (un ao outro)*

Pronomes en construcións valorativas

- En galego moitos verbos combínanse cos pronomes de CI en construcións cuxo suxeito (subliñado nos exemplos) é o que provoca o sentimento ou a valoración. Para marcar o contraste con outras persoas ou evitar a ambigüidade, empregamos tamén as formas preposicionais cos pronomes tónicos **a min, a ti, a vostede, a el/ela, a nós, a vós, a vostedes, a eles/elas**.
 - *(A min) esta situación non **me gusta** nada.*
 - *(A ti) **fascinante** os espectáculos en vivo, verdade?*
 - *(A vostede) interésalle **a arte**?*
 - *(A el) os avións **danlle** pánico.*
 - *(A nós) moléstanos **tanto barullo**.*
 - *(A vós) non **vos parece** máis práctico este modelo?*
 - *(A elas) non **lles importa** esperar un pouco.*

O pronome de solidariedade

familiar	che	vos
cortesía	lle	lles

- O pronome de solidariedade corresponde á forma de pronome persoal de obxecto indirecto e emprégase cando se lle quere dar ao interlocutor unha participación afectiva ou un tratamento máis familiar ou especial. A presenza destes pronomes non produce ningunha alteración na información que transmite o enunciado.
 - *Évos unha situación ben delicada.*
 - *Pois xa non **che** sei nada.*
 - *Vaílle un frío que arrepía.*

ATENCIÓN

Os pronomes **te** e **che** corresponden á segunda persoa do singular **ti**. **Te** funciona como obxecto directo e como pronome reflexivo, mentres que **che** é a forma de obxecto indirecto e tamén do pronome de solidariedade.

- *Vímoste* **onte na entrada do cinema**. (CD)
- *Érguete* **máis cedo se non queres perder o autobús**. (Reflexivo)
- *Deixáronche* **este paquete onte pola mañá**. (CI)
- *Este rapaz éche* **moi traballador**. (Solidariedade)

Contraccións dos pronomes de CI e CD

CI	CD	CONTRACCIÓNS	
me che lle nos vos lles	o a os as	mo, ma, mos, mas	● <i>Estas cartas</i> deumas Luísa .
		cho, cha, chos, chas	● <i>Queres isto?</i> Pois déixoch .
		llo, lla, llos, llas	● <i>Non o sei, voulo</i> preguntar a Luís .
		nolo, nola, nolos, nolas	● <i>A chave?</i> Entregóu no la a conserxe.
		vol o, vola , volos , volas	● <i>As publicacións</i> enviáreívolas logo.
		llelo, llela, llelos, llelas	● <i>Estes xoguetes</i> lévallelos aos nenos do orfanato.

ATENCIÓN

Os pronomes **te** e **che** corresponden á segunda persoa do singular **ti**. **Te** funciona como complemento directo e como pronome reflexivo, mentres que **che** é a forma de complemento indirecto e tamén do pronome de solidariedade.

- *Vímoste* **onte na entrada do cinema**. (CD)
- *Érguete* **máis cedo se non queres perder o autobús**. (reflexivo)
- *Deixáronche* **este paquete onte pola mañá**. (CI)
- *Este rapaz éche* **moi traballador**. (solidariedade)

Posición dos pronomes de CI e CD

- Por regra xeral, a orde de colocación dos pronomes átonos é: verbo + CI + CD. Os pronomes colócanse sempre despois do verbo e unidos a el.
 - *Tróuxome* **todo o que lle pedira**.

- Non obstante, hai determinados contextos nos que o pronome se coloca diante do verbo e separado deste.
 - Despois de palabras que marcan subordinación (**que, aínda que, sempre que, xa que, posto que, se...**):
 - *Dixo que* **me** *deixaría todos os appuntamenti*.
 - *Déixoch* *a moto se* **me** *fas este traballo*.
 - Despois de adverbios ou expresións que indican negación (**non, nunca, xamais, tampouco...**) e dúbida (**quizais, talvez, seica, disque**):
 - *Nunca* **o** *vin por esta zona*.
 - *Xamais* **che** *dirá a verdade*.
 - Seica* **lle** *deron un premio de poesía*.
 - Despois dalgúns outros adverbios (**xa, aínda, mentres, tamén, sempre, ben, mal, só, axiña, logo, máis, menos, aquí, aí, alí...**):
 - *Sempre* **me** *ducho pola noite*.
 - *Querías este libro?* Pois *aquí* **o** *tes*.
 - *Xa* **lle** *dixen que non dispoño deste material*.
 - Despois dalgúns pronomes indefinidos (**algo, nada, ningún, alguén, calquera, mesmo, bastante...**):
 - *Ningún* **me** *deu a resposta correcta*.
 - *Algo* **me** *di que isto non está ben*.
 - Despois de interrogativos (**que, por que, como, quen, onde, cando, canto, como...**), exclamativos (**que, como, canto...**) ou frases desiderativas:
 - *Quen* **che** *dixo esa barbaridade?*
 - *Cando* **lle** *daremos o regalo?*
 - *Canto* **me** *alegro por ti!*
 - *Deus* **me** *valla!*

- Hai casos nos que a posición do pronome é variable:

- Diante de preposicións, o pronome pode ir despois da preposición ou despois do verbo:
 - *O profesorado temos o compromiso de* **lle** *axudar ao alumnado*. / *O profesorado temos o compromiso de axudar* **lle** *ao alumnado*.
- Nas perífrases verbais os pronomes poden colocarse despois do verbo principal, despois da conxunción ou preposición que forma parte da perífrase ou detrás do infinitivo:
 - *Tes* **me** *que facer un favor*.
 - Tes que* **me** *facer un favor*.
 - Tes que facer* **me** *un favor*.
 - *Estiven chamándote* **toda a mañá**.
 - Estívente* **chamando toda a mañá**.
- Nas perífrases de participio, o pronome só se coloca despois do verbo auxiliar (ou conxugado), agás nos casos de excepcións mencionados anteriormente:
 - *Téño* **visitado alí** *algunhas veces*.
 - *Non* **che** *dou feito isto* *ata mañá*.

Preposicións e locucións preposicionais

Referencias espaciais

a: destino, distancia.	• Imos a Rianxo. • Allariz está a dez quilómetros.
ante/perante: diante de.	• Atopámonos ante o Palacio Real.
ata/deica: punto de chegada (deica precisa o punto de partida = de aquí/alí).	• Camiñamos ata a entrada da catedral. • Imos deica Santiago.
baixo: posición inferior.	• Coloca as botellas baixo a mesa.
contra: contacto, dirección contraria.	• Apoíouse contra a parede para evitar a caída. • Ía contra o vento.
de: procedencia (lonxe/preto de).	• Somos de Celanova. • Barrantes está preto de Vilanova de Arousa.
dende/desde: punto de partida.	• Veu andando dende o centro.
en: localización, medio de transporte.	• Ribadeo está en Lugo. • Iremos en tren.
entre: localización no medio de dúas ou máis cousas.	• Encontrei unha postal entre os meus libros.
onda: proximidade; o mesmo lugar.	• O salón de peiteados está onda a parada de autobús. • Foi onda as fillas e aínda non volveu.
para: dirección.	• Marchou para Suíza cando era moi novo.
por: movemento dentro ou a través do espazo.	• Gústame pasear por esta alameda. • O ladrón entrou por un burato no teito.
sobre: localización nun espazo superior.	• Estenda a masa sobre unha superficie fría.
tras: detrás de, máis aló de.	• A súa aldea está tras aquela montaña.
xunta: ao lado de, preto de.	• Deixei a carteira xunta o ordenador.

debaixo do moble

sobre o moble
enriba do moble

detrás do moble

diante do moble

en fronte do moble

ao lado do moble

dentro do moble

fóra do moble

Referencias temporais

a + hora	• Levántome ás oito.
ata + punto límite no tempo	• Espérote ata as cinco.
antes/despois de	• Sempre chamo a miña nai antes de deitarme.
contra + hora imprecisa	• Din que chegan contra o mediodía.
de + día/noite de + inicio a + fin	• Prefiro descansar de día e estudar de noite. • Traballamos das* 9.00 ás 15.00 h.
desde/dende + punto no tempo	• Non vexo a Xavier dende o inverno pasado.
durante + tempo que dura ou no que transcorre algo	• Durante o curso académico case non vén por aquí.
en + mes/estación/ano	• O aniversario dela é en xullo.
entre + dous puntos de referencia temporal que determinan un intervalo	• Estarei na casa entre as dúas e as sete da tarde.
para + tempo exacto ou aproximado; duración	• Para Nadal xa estaremos de volta. • Temos conversa para toda a tarde.
por + parte do día	• Nunca traballo pola ** tarde.
sobre + hora aproximada	• Chegou sobre as dúas da madrugada.

Outros usos

A Modo: filete á prancha, linguado ao forno, fun a cabalo.
AGÁS/EXCEPTO/FÓRA/MENOS/SALVO Exclusión: Xa tiñamos todos algunha noción do tema, agás esa parella.
ANTE En presenza de: Ante tantas dificultades decidiu regresar ao seu país.
BAIXO Influencia ou dependencia: Non lle fagas caso porque está baixo os efectos do alcohol.
CANDA Coincidencia temporal e compañía: Iremos canda os outros rapaces.

CON

Compañía: *Fun ao cine **con** Mauricio.*
 Acompañamento: *Polo **con** patacas.*
 Instrumento: *Cortei as fichas **con** aquelas tesoiras.*
 Compoñentes: *Unha casa **con** moitos cuartos, unha cadeira **con** repousabrazos.*
 Modo: *Ábreo **con** coidado.*

CONTRA

En oposición a: *Non faremos nada contra a súa vontade.*

DE

Material: *Un abrigo **de** la.*
 Xénero, especie: *Un libro **de** xeografía, un álbum **de** fotos.*
 Pertenza ou posesión: *Esta é a casa **de** Adolfo.*
 Finalidade/utilidade: *Máquina **de** escribir.*
 Causa: *Chorou **de** susto.*
 Modo: *Fixoo **de** malas maneiras.*

ENTRE

Cooperación: ***Entre** todos acabaremos o informe antes do previsto.*
 Relación ou comparación: *Non atopo ningunha diferenza **entre** un e outro.*

PARA

Finalidade: *Necesito diñeiro **para** o alugamento deste mes.*
 Destinatario: *Este paquete é **para** o teu irmán.*

POR

Causa: *Viaxa moito **polo** seu traballo.*

SEGUNDO

Concordancia, opinión: ***Segundo** as leis, isto é un delito.*
 Simultaneidade: ***Segundo** escoita a gravación, anota no caderno os puntos máis interesantes.*

SEN

Ausencia: *Eu prefiro o café **sen** azucre.*

SOBRE

Tema: *Estiven nunha mesa redonda **sobre** a situación dos discapacitados.*
 Valoración aproximada: *O cativo tería **sobre** catro anos.*

Superlativos e outros gradativos

feo	caro	Rico	rápido
moi feo	moi caro	moi rico	moi rápido
feísimo	carísimo	riquísimo	rapidísimo

! ATENCIÓN!

Ás veces é necesario facer modificacións ortográficas: *rico/riquísimo; longollonguísimo*
 Para intensificar un adxectivo podemos empregar, máis frecuentemente na linguaxe coloquial, o prefixo **super-**.

- É un aparello **superpráctico**.

■ Outros recursos para graduar:

- É **demasiado/excesivamente** rechamante.
- É (**moi**) **pouco** práctico.
- É **un pouco** caro.
- **Non** é **nada** interesante.

! ATENCIÓN!

Pouco emprégase soamente con adxectivos de significado positivo; mentres que **un pouco** só se usa con adxectivos de significado negativo.

Adverbios e locucións adverbiais

- Os adverbios son palabras invariables que expresan diferentes matices que poden complementar ou modificar un verbo, un adxectivo, outro adverbio ou ata mesmo un enunciado completo.

- Chamáronme **onte** para un novo traballo.
- Era **moi** falador, pero traballaba **pouco**.
- Francamente, a túa actitude decepcionounos **moito**.

- Os adverbios adoitan achegar algunha información circunstancial que pode ser dos seguintes tipos:

- Tempo: **onte, antonte, hoxe, mañá, cedo, tarde, logo, despois, agora, antes, acotío** etc.
- Lugar: **aquí, alí, alá, acolá, dentro, fóra, preto, lonxe, diante, detrás, alén** etc.
- Modo: **así, ben, mal, gratis, amodo, adrede, asemade, paseniño, devagar** etc.
- Dúbida: **talvez, quizais, seica, disque** etc.
- Negación: **non, nin, nunca, xamais, sequera, tampouco** etc.
- Afirmación: **si, certo, certamente, abofé, tamén** etc.
- Cantidade ou intensidade: **case, máis, menos, tan, dabondo, moito, moi, bastante** etc.

- As locucións adverbiais son combinacións fixas de dúas ou máis palabras que funcionan do mesmo xeito ca os adverbios: **a cada canto, a miúdo, ao carón, aos poucos, ás agachadas, ás présas, así mesmo, de certo, de momento, de repente, se callar** etc.

- Coa colocación do sufixo **-mente** ao final dalgúns adxectivos femininos ou neutros pódese formar unha ampla serie de adverbios de modo: **soa/soamente, rápida/rapidamente, difícil/difícilmente** etc.

! ATENCIÓN!

Ao engadirlle o sufixo **-mente**, os adxectivos perden o acento, se o levan: *fácil/facilmente*.

Relacións temporais

Anterioridade

antes (de)

- **Antes** levaba lentes, pero agora opereime da vista e non as necesito.
- Lava as mans **antes de** comer.

Posterioridade

logo (de)	... minutos/un anaco/un pouco/... horas/días/
despois (de)	meses/anos despois
máis tarde	... minutos/un anaco/un pouco/... horas/días/
tras	meses/anos máis tarde
	ao cabo de

- **Logo de** escoitar a entrevista, responde as preguntas.
- Cheguei sobre as cinco e Pepe dúas horas **máis tarde**.
- Chamou hai cinco minutos, pero volverá chamar **ao cabo de** media hora.

Simultaneidade ou inmediatez

ao + infinitivo mentres cando

- **Ao rematar** a carreira, marchou a África para colaborar cunha ONG. (= inmediatamente despois de rematar a carreira)
- Cometo demasiados erros **ao falar**. (= cando falo)
- Escoita música **mentres** traballa. (= cando traballa)

Falar da duración

hai + cantidade de tempo + **que** + verbo

- **Hai** máis de tres anos **que** vivo en Galicia. E ti?
- Eu, **hai** oito anos.

dende/desde **hai** + cantidade de tempo

- Non vexo a Rosario **dende/desde hai** nove meses.

Marcar o inicio dunha acción

dende/desde + data dende/desde + cantidade de tempo dende/desde **que** + verbo

- **Dende** cando estudas galego?
- **Dende** xaneiro./**Dende** hai dous meses./**Dende** que cheguei a Santiago.

Conectores para relatar

Introducir unha nova información ou comezar un relato

- **Resulta que** onte pola noite chamoume e quedamos para saír.

Introducir unha referencia temporal

- **Cando** abríñ a porta, vin todos os meus compañeiros de traballo.

Darlle secuencia á acción

- Acabamos de cear e puxemos a televisión. **Nisto/Entón/Deseguida** chegou Amalia e fomos xogar ás cartas.

Explicar a causa dos acontecementos

- **Como/Xa que/Dado que** traballas entre semana, fai a compra o sábado.
- Nunca fala con estraños **porque/xa que/posto que** llo prohibe a súa nai.

Presentar consecuencias

- Estaba moi canso, **así que/de modo que/polo que** se deitou ás nove.

Para corrixir unha información equivocada.

- Aquel non era o meu fillo, **senón** o meu sobriño.

Para introducir unha concesión

- Non son galegos, **pero** falan galego moi ben.
- Non son galegos, **non obstante**, falan galego moi ben.
- **Aínda que** non son galegos, falan galego moi ben.

A coordinación

- A coordinación consiste en unir dúas oracións independentes por medio de nexos ou conxuncións coordinantes, formando un único enunciado.

- Cheguei do traballo **e** preparei a cea para todos.
(= Cheguei do traballo. Preparei a cea para todos.)
- Vivimos na costa, **pero** non imos á praia con frecuencia.
(= Vivimos na costa. Non imos moito á praia.)

- Segundo o significado da conxunción que as une, as oracións coordinadas poden ser dos seguintes tipos:

- Copulativas (**e, e mais, nin**): empréganse para sumar ou engadir segmentos de información.
 - Ana brincaba no parque **e** María xogaba ao balón.
 - Limpou a casa, fixo a compra **e mais** preparou a comida.
 - Non comeu **nin** bebeu nada.

- Adversativas (**pero, mais, porén**): introducen unha idea que contrasta con outra anterior, restrinxindo ou negando o seu significado.
 - *Gústame Celso, **pero** non o vou invitar á miña festa.*
 - *Traballa moito, **mais** nunca ten un peso.*
 - *Estudou maxisterio, **porén** nunca lle gustaron os nenos.*
- Disxuntivas (**ou**): expresan opcións entre as que se marca unha alternativa.
 - *Imos ao cine **ou** vemos un filme na casa?*
- Distributivas (**ora... ora, ben... ben**): expoñen accións alternativas, pero que non se exclúen.
 - ***Ora** fala ben das amigas, **ora** non as quere ver.*
- Explicativas (**é dicir, ou sexa, isto é**): explican ou aclaran o significado da primeira proposición.
 - *Din que é un forasteiro, **ou sexa**, que non é de aquí.*

A subordinación

- A subordinación consiste na agrupación de oracións, entre as que hai algún grao de dependencia, nun único enunciado.
- Oracións subordinadas adxectivas ou de relativo.
- Empregamos as oracións adxectivas ou de relativo para restrinxir, completar ou modificar o sentido dun substantivo. Funcionan como adxectivos e permítenos ligar unha oración ao substantivo ao que se refiren (antecedente), para evitar a súa repetición.

oración 1	oración 2
Algúns profesores coordinarán o simposio.	Algúns profesores traballan neste instituto.
oración de relativo Os profesores que traballan neste instituto coordinarán o simposio.	

- Xeralmente, as oracións adxectivas líganse á oración principal por medio de partículas relativas como **que, quen, cal, onde, cuxo**...
 - As persoas **que saben idiomas** poden solicitar este posto.
 - O director, **quen acaba de marchar**, quere vernos mañá.
 - A obra, **cuxo autor é anónimo**, representouse no Gran Teatro.
 - O artigo, **o cal aínda non lin**, foi moi criticado.
 - A zona **onde viven** ten uns xardíns preciosos.
- Segundo a relación que establece co antecedente, as oracións adxectivas poden ser especificativas ou explicativas.

- As oracións adxectivas son **especificativas** cando permiten distinguir un ou varios elementos dentro dun conxunto.
 - Os nenos **que levan disfrace** participan no festival de Entroido. (Os outros nenos non participan, só estes)
- Son **explicativas** as oracións adxectivas que só engaden unha información sobre o antecedente, pero non son necesarias para distinguilo. Deben ir entre comas na escrita e, na fala, márcanse por unha pausa.
 - Carme, **que acaba de chegar de Uruguai**, pensa facer outra viaxe.

As partículas relativas

- **Que** pode referirse a persoas ou a obxectos.
 - O home **que** saudei onte no mercado é o meu xefe.
 - Este abrigo, **que** é o meu preferido, merqueino en Nova York.
- **Cal/cales** emprégase sempre co artigo determinado e tamén se refire a obxectos ou a persoas. Aparece con máis frecuencia en rexistros máis formais ou cultos.
 - A escultura, **a cal** situaron no centro da praza, foi feita por un prestixioso artista.
 - Os exames **aos cales** se presenta a directora do proxecto serán a próxima semana.
- **Quen** emprégase con referente humano e singular, só en oracións explicativas. Tamén é máis común en contextos formais.
 - O técnico do equipo, **quen** asumiu toda a culpa, dimitiu.
- **Cuxo** relaciónase coa idea de posesión ou de pertenza e concorda en xénero e número co substantivo que acompaña, non co seu antecedente.

O home **cuxo** emprego
 cuxa familia
 cuxos fillos
 cuxas obras

Oracións subordinadas substantivas

- Existe un grupo de oracións subordinadas nas que o suxeito do verbo principal exerce algún tipo de influencia sobre o suxeito da frase subordinada: emítese un xuízo, exprésase un sentimento ou unha orde, maniféstase un desexo ou unha prohibición etc. Nestes casos, o verbo da oración subordinada vai en subxuntivo.
 - O meu pai **quere que estude** (eu) Medicina.
 - Prohiboche (eu) **que sigas vendo** (ti) ese rapaz.
 - A algunhas persoas **moléstalles que teñamos** (nós) éxito.
 - Ao ministro **non lle importou que** miles de familias **perdesen** a súa única fonte de ingresos.
- Pero cando o suxeito de ambas accións é o mesmo, empregamos o infinitivo.
 - **Quero** (eu) **estudar** (eu) Filosofía.

- A moitos homes **moléstalles** (a eles) **ter**(eles) que **ocúpase** (eles) das tarefas domésticas.
- Non **me importa perder** (eu) este posto de traballo, **prefiro** (eu) **dormir** (eu) tranquilo.

- Cando na oración principal se emite un xuízo ou unha valoración impersonal sobre unha acción que realiza un suxeito determinado, o verbo da subordinada tamén vai en subxuntivo.
 - **É normal que esteades** un pouco nerviosos.
 - **É lóxico que** a xente **espere** un cambio positivo.
 - **É probable que volvan** gañar as eleccións.
 - Non **parecía posible que** a xente **aceptase** semellantes medidas.

- Pero cando na oración principal se emite un xuízo válido para calquera individuo, o segundo verbo vai en infinitivo.
 - **É normal non querer** quedar sen traballo.
(= é normal para todo o mundo)
 - **É triste ter que emigrar** por razóns económicas.
(= é triste para todo o mundo)

- Cando na oración principal afirmamos que un feito é verdade, na oración subordinada utilizamos o indicativo.
 - **Creo que** os animais **teñen** sentimentos.
 - **Din que** algo **vai** cambiar.
 - *Estou convencido de que aprobará o exame.*
 - Perdoa, **pensaba que eras** outra persoa.
- En cambio, cando na oración principal negamos ou cuestionamos a veracidade do expresado, na oración subordinada empregamos o subxuntivo.
 - **Non creo que** Xavier **queira** vir connosco.
 - *Dubido que aprobe o exame.*
 - **Non vexo que esteas** preparado para ocupar ese cargo.
 - *Eu non dixen que a situación fose* cambiar.

Oracións subordinadas adverbiais

Oracións causais

- As oracións causais enuncian a causa do que se di na oración principal. O conector que máis frecuentemente as introduce é **porque**, seguido doutros como **xa que**, **posto que**, **unha vez que**, **visto que**, **por mor de (que)**, **a causa de (que)**, **por culpa de (que)**, **debido a (que)**, **pois, que** e **como**.
 - Mercamos a tele pequena **porque** a grande nos pareceu moi cara.
 - **Como** non están os nenos, sairemos cear fóra.

Oracións finais

- As oracións finais explican a finalidade da acción da oración principal. O conector máis utilizado é **para (que)**, pero hai outros posibles, como **a que**, **co gallo de**, **co fin de (que)**, **co propósito de (que)**, **co obxecto de (que)**, **con tal de (que)**...
 - Vounos chamar **para que** me digan o resultado.
 - Atrasamos o comezo do evento **co propósito de que** todos estivesen na apertura.

Oracións consecutivas

- As oracións consecutivas expresan o resultado ou a consecuencia dos feitos narrados na oración principal. Os conectores máis frecuentes para introducilas son **así que**, **logo**, **por tanto**, **por conseguinte**, **en consecuencia**, **de modo/maneira que**, **de aí que**, **que** (xeralmente combinado con **tanto(s)/tanta(s)** ou **tal/tales**).
 - Só sairemos despois do xantar, **así que** non chegamos antes das seis.
 - Padeceu dunha enfermidade moi grave, **de aí que** agora leve unha vida moi sa.

Oracións condicionais

- As oracións condicionais establecen unha condición que debe cumprirse para que algo se realice. Para expresar unha condición posible de realizarse, empregamos a estrutura **se** (presente) + presente ou futuro de indicativo.
 - **Se fas a matrícula ata o día 10, regálanche/regalaranche** unha axenda.
 - **Se me chaman para a entrevista, non podo/poderei** acompañarte ao médico.

Oracións temporais

- As oracións condicionais expresan o tempo ou o momento no que se realiza a acción da oración principal. **Cando** é o nexa máis frecuente para introducilas, pero tamén se poden empregar, entre outros, **antes de (que)**, **despois de (que)**, **mentres**, **en canto**...
 - **Cando** cheguei, vin que a porta estaba aberta.
 - **Cando** teña tempo, irei verte.
 - Recollín a cociña **mentres** os nenos durmían a sesta.
 - **En canto** entrei na ducha, soou o teléfono.
 - Estudarei a proposta **antes de/despois de** pedir o empréstito.

! ATENCIÓN!

Cando se refiren ao futuro, as frases introducidas por **cando**, **mentres** e **en canto** van sempre en presente de subxuntivo.

Cando fagas vinte anos, regalarémosche o coche.

En canto remate a carreira, farei esta viaxe.

Mentres non cheguen os convidados, terminaremos o xantar.

Impersonalidade

- A impersonalidade pódese expresar de varias maneiras.

SE + verbo en terceira persoa do singular/plural

- Adoitamos empregar esta forma cando damos instrucións ou cando nos referimos a cousas que son válidas para todo o mundo.

resumo gramatical

- Primeiro, **fritense** as patacas.
- **Débese** pedir permiso antes de entrar.

Verbo en terceira persoa do plural

- Trátase de accións realizadas por unha persoa concreta (ou varias), cuxa identidade non ten importancia para o que fala: a atención céntrase na acción e non no axente.
 - Que partido **botan** hoxe na nova canle?
 - **Abriron** un supermercado de gran superficie no noso barrio.
 - **Din** que haberá eleccións anticipadas.

Verbo en segunda persoa do singular

- Trátase de accións que lle afectan a todo o mundo, incluídos os interlocutores. Non obstante, aínda que empregamos a forma **ti**, non nos referimos ao noso interlocutor. É unha forma moi característica da lingua oral que equivale a **un/unha** + terceira persoa do singular.
 - Con este tráfico, **sabes** a que hora saes, pero non a que hora **chegas**.
 - Con este tráfico, **un/unha sabe** a que hora **sae**, pero non a que hora **chega**.

Discurso referido

- O discurso referido, tamén chamado estilo indirecto, é a transmisión, polo xeral nun novo contexto espacial e temporal, das palabras ditas por outros.
 - *Teño moito sono.*
→ *Dixo que ten moito sono.*
 - *Chámame o xoves pola mañá.*
→ *Díxome que o chame o xoves pola mañá.*
- Se o que referimos indirectamente é unha pregunta introducida por unha partícula interrogativa, esta volve aparecer no discurso referido.
 - *Onde mercaches este colete?*
→ *Preguntoume onde mercara o colete.*
- Pero cando se trata dunha pregunta de resposta pechada (si/non), introducímola con **se** no estilo indirecto.
 - *Tes o enderezo de Eulalia?*
→ *Preguntoume se tiña o enderezo de Eulalia.*
- As accións que se expresan en presente en estilo directo, transmítense, en moitas ocasións, en copretérito.

Luns ás 14.00 h Alba: <i>Agora estou xantando.</i>	O día seguinte ás 10.00 h Alba díxome que estaba xantando naquel momento. (= xa non está xantando)
Luns ás 14.00 h Ramón: <i>Estudo chinés.</i>	O día seguinte ás 10.00 h Ramón díxome que estuda chinés. (= aínda estuda chinés)

ATENCIÓN!

Ao cambiar a situación espazo-temporal na que se fala, ademais do tempo verbal prodúcese outros cambios: desaparecen elementos, modifícanse as palabras con marca de persoa (como os posesivos e os pronomes persoais) e as referencias temporais*.

● *Cariño, estou na **miña** oficina. Podes **traerme** unha carpeta que **esquecín** aí?*

→ *Chamouno dende a **súa** oficina para pedirlle **se lle podía** levar unha carpeta que **esquecera** na casa.*

* Nos seguintes niveis de *Aula de galego* iremos estudando progresivamente todas as correlacións verbais e as demais mudanzas que se producen no discurso referido.

A voz pasiva

- A voz pasiva fórmase coas formas do verbo **ser** e o participio do verbo de cuxa acción queremos falar.

	ser	
(eu)	fun	
(ti)	fuches	
(el/ela/vostede)	foi	+ participio
(nós)	fomos	
(vós)	fostes	
(eles/elas/vostedes)	foron	

- *A comunidade local **construíu** esta ponte.*
- *Esta ponte **foi construída** por membros da comunidade local.*
- Na construción pasiva, o CD da oración activa (**esta ponte**) pasa a ser o suxeito pasivo; o suxeito (**a comunidade local**) convértese en complemento axente e vai sempre introducido pola preposición **por**.
- Na estrutura verbal, o verbo **ser** é conxugado no mesmo tempo ca o verbo da oración activa e combina en número e en persoa co suxeito pasivo. Con este tamén concorda o **participio** en xénero e número.
 - *Estes **cadros** **foron pintados** por un artista anónimo.*
 - *O **director** do proxecto **será entrevistado** esta semana.*
- Empregamos a voz pasiva:
 - Cando nos interesa poñer en evidencia o suxeito pasivo ou a propia acción verbal.
 - *Ese home **foi condenado** inxustamente.*

- Cando non se coñece, non se quere ou non interesa expresar o axente da acción verbal.
 - *A nova escola será inaugurada antes da fin deste curso.*

ESTAR + participio

- O problema **está resolto**.
- As decisións xa **estaban tomadas**.
- Este tipo de pasivas emprégase cando o importante é o resultado da acción, o seu efecto sobre o suxeito pasivo, e non o da acción en si mesma. Por este motivo é moi frecuente omitir o complemento axente.
 - Algunhas especies de animais **están ameazadas**.
 - O ordenador xa **está reparado**.
 - A casa **estivo vixiada** toda a fin de semana.

Expresión da conxectura

- Existen varios recursos para facer suposicións.
 - **supoñer que** + indicativo
 - **quizais/tal vez** + indicativo/subxuntivo
 - **ao mellor/igual** + indicativo
 - **é probable que/é posible que/pode (ser) que** + subxuntivo
 - **o máis seguro/o máis posible é que** + subxuntivo
 - **seguramente/probablemente/posiblemente** + indicativo
 - **seguro que/estou seguro de que** + indicativo
- Tamén podemos empregar o futuro de indicativo para facer suposicións sobre o presente.
 - Sabes onde **está** Paula? Non a vin en todo o día.
 - **Estará** traballando, coma sempre. (= supoño que está traballando.)
- Do mesmo xeito, utilizamos o condicional para facer suposicións sobre o pasado.
 - O outro día non vin a Mario no partido.
 - Ah, non? Pois **estaría** enfermo, porque non adoita perder ningún.

- A correspondencia entre os tempos verbais é a seguinte:

O que sei	O que supoño
Presente	Futuro de indicativo
Pretérito	Condicional
Copretérito	Condicional

ATENCIÓN!

Coa forma interrogativa convidamos o noso interlocutor a especular.

- *Que lle **pasará** a Amanda?*
- *Onde **aprendería** Carlos a bailar tan ben?*

O VERBO

Formas nominais

- Os verbos teñen tres formas nominais, tamén chamadas non persoais, porque son formas que non se conxugan: o infinitivo, o participio e o xerundio. Estas formas combínanse con outros verbos conxugados para formar as perífrases verbais. Por si soas, teñen as máis diversas funcións.

Infinitivo

- Funciona como substantivo e, polo tanto, pode ser suxeito ou complemento directo dunha oración.
 - **Fumar** é malo para a saúde.
 - Odio **estudar** pola noite.
- Tamén nestes casos pode ter complementos propios do verbo.
 - **Estudar idiomas** é moi necesario hoxe en día. (CD)
 - É fundamental **explicarlles claramente** as cousas aos nenos. (complemento de modo, CD e CI)

Participio

- Funciona como adxectivo e concorda en xénero e número co substantivo ao que se refire. Cando queremos presentar este adxectivo como o resultado dunha acción, empregámolo co verbo **estar**.
 - A impresora **está quebrada**. (= alguén a quebrou)
 - Por que **están** todas as ventás **abertas**? (= alguén as abriu)
- Nun discurso formal, é frecuente o uso do participio para substituír toda unha construción verbal pasiva.

- (Foron) **Detidas** seis persoas por un delito de pirataría.
- O vehículo, (que foi) **roubado** hai uns meses en Vilalba, fora utilizado polos ladróns noutros delitos.
- A obra, (que foi) **composta** a principios do século XX, reflicte uns valores que aínda seguen vixentes.
- Estes xardíns, (que son) **coñecidos** como “o viveiro”, foron unha encomenda dunha das familias máis poderosas da cidade.
- As ventás, (que están) **orientadas** cara ao leste e ao oeste, permiten a entrada de luz durante todo o día.

Xerundio

- Expresa o modo en que alguén fai algo ou a simultaneidade de dúas accións.
 - Marchou **chorando**.
 - Adoito traballar **oíndo** música.
- Nesta función de adverbio, o xerundio tamén admite complementos.
 - Entrou **falando moi alto** para chamar a atención dos asistentes.

! ATENCIÓN!

O xerundio non se emprega na forma negativa. Nestes casos, úsase sempre **sen** + infinitivo.
● Fíxoo **sen querer**.

Tempos de modo indicativo

Presente

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	ando	bebo	vivo
(ti)	andas	bebes	vives
(el/ela/vostede)	anda	bebe	vive
(nós)	andamos	bebemos	vivimos
(vós)	andades	bebedes	vivides
(eles/elas/vostedes)	andan	beben	viven

■ Empregamos o presente de indicativo para:

- Facer afirmacións atemporais: *A auga **é** H₂O.*
- Falar de feitos habituais: ***Vexo** os meus pais todas as fins de semana.*
- Falar do presente cronolóxico: ***Vai** moito frío esta mañá, verdade?*
- Pedir cousas e accións en preguntas: ***Déixasme** cincuenta euros?*
- Falar de accións futuras relacionadas con intencións firmes: *Esta noite **chámoste** e **dígoche** algo.*
- Relatar en presente histórico: *Logo da invasión napoleónica, as colonias de ultramar **independízanse**.*
- Dar instrucións: *Primeiro **refogas** a cebola, logo **botas** a carne e o viño branco.*

Copretérito

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andaba	bebía	vivía
(ti)	andabas	bebías	vivías
(el/ela/vostede)	andaba	bebía	vivía
(nós)	andabamos	bebíamos	vivíamos
(vós)	andabades	bebiades	viviades
(eles/elas/vostedes)	andaban	bebían	vivían

! ATENCIÓN!

Na primeira e na segunda persoas do plural, prodúcese un cambio de sílaba tónica.

■ Algúns verbos presentan formas irregulares no copretérito:

	SER	PÓR	TER	VIR
(eu)	era	puña	tiña	viña
(ti)	eras	puñas	tiñas	viñas
(el/ela/vostede)	era	puña	tiña	viña
(nós)	eramos	puñamos	tiñamos	viñamos
(vós)	erades	puñades	tiñades	viñades
(eles/elas/vostedes)	eran	puñan	tiñan	viñan

! ATENCIÓN!

Os verbos derivados dos anteriores tamén presentan as mesmas irregularidades: **repor**, **compor**, **supor**, **recompor**, **sobrepór**, **antepór**, **ater**, **reter**, **conter**, **previr**, **intervir**, **sobrevir** etc.

■ Os principais usos do copretérito son:

- Describir calidades en pasado.
● *Antes, miña nai **levaba** o pelo moito máis longo.*
- Presentar accións habituais nunha etapa do pasado.
● *De neno, **agachábame** no cuarto cando viña algunha visita á casa.*
- Describir a situación arredor duns acontecementos que relatamos (normalmente en pretérito).
Adoitamos escribir cousas como a data, a hora, o lugar, o estado ou o aspecto das persoas etc.
● ***Estaba** mirando pola ventá cando vin pasar o meu irmán. **Levaba** unha roupa un pouco rara...*
● *Esta mañá **apetecíanme** tanto uns churros que fun almorzar ao bar de abaixo.*

■ Tamén empregamos o copretérito para referirnos a accións que se interrompen ou se modifican durante o seu inicio ou o seu desenvolvemento.

- ***Ía** á casa de Iolanda, pero topeime cun amigo e fomos tomar algo. (= non fun á casa de Iolanda)*

■ Noutros casos, mediante verbos como **pensar**, **querer** ou **ir**, o copretérito serve para expresar a nosa intención de levar a cabo unha acción que finalmente non chega a ter lugar.

- ***Pensaba** quedar a estudar na biblioteca, pero ao final fun para a casa.*
- ***Ía** pasar as vacacións cuns amigos, pero enfadámonos e ao final decidín ir de viaxe só.*
- *A semana pasada **queríamos** pintar toda a casa, pero chegaron uns amigos por sorpresa e, claro, non puidemos.*

Pretérito

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andei	bebín	vivín
(ti)	andaches	bebiches	viviches
(el/ela/vostede)	andou	bebeu	viviú
(nós)	andamos	bebemos	vivimos
(vós)	andastes	bebestes	vivistes
(eles/elas/vostedes)	andaron	beberon	viviron

- O pretérito emprégase para relatar accións pasadas, relacionadas ou non co presente.
 - Esta semana **coñecín** moita xente interesante.
 - Onte **ceei** cuns amigos.
 - O mes pasado **descubrín** un restaurante xenial.

Verbos con terminacións irregulares

- Os seguintes verbos presentan irregularidades propias na raíz e teñen unhas terminacións especiais no pretérito, independentemente da conjugación á que pertencen.

estar	estiv-	
dicir	dix-	-en
facér	fix-	-eches
ter	tiv-	-o
poder	puid-	-emos
poñer	pux-	-estes
querer	quix-	-eron
traer	troux-	
saber	soub-	

ATENCIÓN!

Na primeira e na terceira persoas do singular dos verbos regulares, a última sílaba é tónica; nos irregulares, en cambio, a sílaba tónica é a penúltima.
Os verbos **ir** e **ser** teñen a mesma forma no pretérito.

Antepretérito

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andara	bebera	vivira
(ti)	andaras	beberas	viviras
(el/ela/vostede)	andara	comera	vivira
(nós)	andaramos	beberamos	viviramos
(vós)	andarades	beberades	vivirades
(eles/elas/vostedes)	andaran	beberan	viviran

Algúns verbos irregulares

DICIR	ESTAR	FACER	IR/SER	TER
dixera	estivera	fixera	fora	tivera
dixeras	estiveras	fixeras	foras	tiveras
dixera	estivera	fixera	fora	tivera
dixeramos	estiveramos	fixeramos	foramos	tiveramos
dixerades	estiverades	fixerades	forades	tiverades
dixeran	estiveran	fixeran	foran	tiveras

- Empregamos este tempo para marcar que unha acción pasada é anterior a outra acción tamén pasada, xa mencionada.
 - Cando Alfredo chegou ao hospital, *súa muller xa **dera** a luz.* (= a segunda acción é anterior á primeira: Alfredo non estaba cando naceu o bebé)

Pospretérito

- Obtense o pospretérito engadíndolle ao infinitivo as terminacións **-ía, -ías, -íam, -íades e -ían**.

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andaría	bebería	viviría
(ti)	andarías	beberías	vivirías
(el/ela/vostede)	andaría	bebería	viviría
(nós)	andaríamos	beberíamos	viviríamos
(vós)	andariades	beberíades	viviríades
(eles/elas/vostedes)	andarian	beberían	vivirían

- Son irregulares os mesmos verbos que en futuro, tamén cunha irregularidade que afecta a raíz.

DICIR	FACER
diría	faría
dirías	farías
diría	faría
diríamos	faríamos
diriades	fariades
diría	farían

- Usamos o pospretérito para expresar desexos difíciles ou imposibles de realizar.
 - Que soño! **Iría** durmir agora mesmo se puidese.
- Para aconsellar.
 - **Deberías** empezar a estudar. Falta moi pouco para os exames.
- Para pedir cortesmente que alguén faga algo.
 - **Importaría** axudarme cos deberes?
 - **Poderías** suxeitar isto un momento, por favor?
- Para evocar situacións imaxinarias.
 - Se soubese tocar un instrumento, **tocaría** nun grupo.
- Para opinar sobre accións e condutas.
 - Eu nunca **casaría** por diñeiro.

Alternancia dos tempos do pasado no relato

- Nun relato podemos utilizar varios tempos do pasado. Facemos avanzar a historia con cada novo feito que presentamos en pretérito.

resumo gramatical

● *Aquel día Xan non **oíu** o despertador e **espertou** media hora tarde. **Saíu** da casa sen almorzar e **colleu** un taxi. Por sorte, **conseguiu** chegar a tempo ao aeroporto.*

■ Por outra banda, en cada feito podemos “deter a acción” e “mirar” as circunstancias que a rodean. Para isto, usamos o copretérito.

● *Aquel día Xan **estaba** moi canso e non **oíu** o despertador, así que **espertou** media hora tarde. Como non **tiña** tempo, **saíu** da casa sen almorzar e **colleu** un taxi. Por sorte, non **había** moito tráfico e **conseguiu** chegar ao aeroporto a tempo.*

■ A elección que facemos entre pretérito e copretérito non depende da duración das accións, senón da maneira na que queremos presentalas e da súa función no relato.

● *Onte, como **estaba chovendo**, non **saín**.* (Non interesa o fin da chuvia: presentámola como unha circunstancia de “non saír”)

● *Onte **estivo chovendo** todo o día e non **saín**.* (Informo da duración da chuvia e do feito de “non saír”)

■ Co antepretérito marcamos que unha acción é anterior a outra xa mencionada. De novo, o relato non avanza: damos un salto atrás, en xeral para explicar algunha circunstancia pasada.

● *Aquel día Xan estaba moi canso porque **estivera estudando** ata a madrugada e non **oíu** o despertador, así que **espertou** media hora tarde...*

Futuro

■ O futuro fórmase engadíndolle ao infinitivo as terminacións **-ei, -ás, -á, -emos, -edes e -án**.

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andarei	beberei	vivirei
(ti)	andarás	beberás	vivirás
(el/ela/vostede)	andar ^a	beberá	vivirá
(nós)	andare mos	beber emos	vivire mos
(vós)	andare des	beber edes	vivire des
(eles/elas/vostedes)	andar án	beber án	vivir án

■ Hai moi poucos verbos irregulares. Estes presentan un cambio na raíz, pero teñen as mesmas terminacións cós verbos regulares.

DICIR	FACER
direi	farei
dirás	farás
dirá	fará
dire mos	fare mos
dire des	fare des
dir án	far án

ATENCIÓN!

Todos os verbos compostos dos anteriores tamén teñen formas irregulares de futuro: **desfacer, predicir, refacer...**

■ Empregamos o futuro para referirnos ao futuro cronolóxico dunha maneira neutra. Utilizámolo para facer predicións ou para expresar que algo ocorrerá inexorablemente.

● *Mañá **fará** sol en todo o país.*

● *As cartas **din** que **terás** moitos fillos.*

● *O sol **sairá** mañá ás 6.42 h.*

- Tamén usamos este tempo para formular hipóteses sobre o futuro ou o presente, algunhas veces acompañado por marcadores como **seguramente, probablemente, posiblemente** etc.
 - Non sei onde deixei as chaves do coche.
 - Pois **estarán** sobre o moble da entrada, coma sempre.
 - Que vas facer esta noite?
 - Pois seguramente **quedarei** na casa. E ti?
 - Eu creo que **saírei** tomar algo por aí.

ATENCIÓN!

Para falar de plans, intencións e accións futuras en galego emprégase máis frecuentemente o presente de indicativo ou a perífrase **ir** + infinitivo.

- Mañá **temos** a comida na casa. **Axúdasme?**
- Pois non **podemos**. **Vou falar** co propietario do piso ás 12 h e non sei a que hora **volvo**.

O SUBXUNTIVO

Presente de subxuntivo

- A conjugación é case idéntica á do presente de indicativo: só se inverte a vogal temática.

-ar - e
-er/-ir - a

	ANDAR	COMER	ESCRIBIR
(eu)	ande	coma	escriba
(ti)	andes	comas	escribas
(el/ela/vostede)	ande	coma	escriba
(nós)	andemos	comamos	escribamos
(vós)	andedes	comades	escribades
(eles/elas/vostedes)	anden	coman	escriban

Algúns verbos irregulares

DAR	DICIR	ESTAR	FACER
dea	diga	esteá	faga
deas	digas	esteas	fagas
dea	diga	esteá	faga
deamos	digamos	esteamos	fagamos
deades	digades	esteades	fagades
dean	digan	estean	fagan
IR	TER	SER	VIR
vaia	teña	sexa	veña
vaías	teñas	sexas	veñas
vaia	teña	sexa	veña
vaíamos	teñamos	sexamos	veñamos
vaiades	teñades	sexades	veñades
vaian	teñan	sexan	veñan

- Fíxate en que moitos verbos que presentan unha irregularidade na primeira persoa do presente de indicativo teñen esa mesma irregularidade no presente de subxuntivo. É o caso, por exemplo, dos verbos **pór, facer, ver, ter** e **ir**.
- Sobre o emprego do presente de subxuntivo, podes atopar máis información na sección "A subordinación".

IMPERATIVO

Imperativo afirmativo

- O imperativo afirmativo en galego ten catro formas: **ti** e **vós** (informal); **vostede** e **vostedes** (formal).

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(ti)	anda	bebe	vive
(vós)	andade	bebede	vivide
(vostede)	ande	beba	viva
(vostedes)	anden	beban	vivan

- As formas para **ti** e **vós** obtéñense eliminando o **-s** final da forma correspondente en presente.
estudas = **estuda** estudades = **estudade**
comes = **come** comedes = **comede**

ATENCIÓN!

Algúns verbos irregulares non seguen esta regra para **ti**.

poñer/pór = **pon** facer = **fai** vir = **ven** ter = **ten**

As formas para **vostede** e **vostedes** obtéñense cambiando a vogal temática da forma correspondente do presente:

estuda = **estude** estudan = **estuden**
come = **coma** comen = **coman**

ATENCIÓN!

Moitos verbos que son irregulares na primeira persoa do presente teñen, no imperativo afirmativo de **vostede** e **vostedes**, a mesma raíz irregular.

poño = **poña/n** saio = **saia/n** fago = **faga/n**
veño = **veña/n** vexo = **vexa/n** teño = **teña/n**
oio = **oia/n** digo = **diga/n** traio = **traia/n**

- Os verbos **ser** e **ir** presentan formas especiais no imperativo afirmativo.

	SER	IR
(ti)	sé	vai
(vós)	sede	ide
(vostede)	sexa	vaia
(vostedes)	sexan	vaian

Imperativo negativo

- As formas do imperativo negativo son as mesmas do presente de subxuntivo para todas as persoas.

ANDAR	BEBER	VIVIR
non andes	non bebas	non vivas
non ande	non beba	non viva
non andedes		non vivades
non anden	non bebades	non vivan
	non beban	

- Recorda que co imperativo negativo os pronomes van diante do verbo, agás nas perífrases onde a súa posición pode variar.
 - Non **me esperes** para cear. Vou chegar moi tarde.
 - Non **te vaías esquecer** da reunión!/Non **vaías esquecer-te** da reunión!
- Empregamos o imperativo para:
 - Dar instrucións.
 - Retire** o plástico protector e **coloque** o aparato sobre unha superficie estable.
 - Conceder permiso.
 - Podo entrar un momento?
 - Si, claro. **Pasa, pasa.**
 - Ofrecer algo.
 - Toma, proba** estas galletas. Están boísimas.
 - Aconsellar.
 - Non sei que **poñer** para a cea de traballo de mañá.
 - Pon** o vestido azul, non? Quédache moi ben.

ATENCIÓN!

Ás veces empregamos o imperativo para dar ordes ou pedir accións, pero só en situacións moi xerarquizadas ou de moita confianza. Adoítamos suavizar este emprego con elementos como **por favor**, **veña** etc., ou xustificando a petición.

- Por favor**, Francisco, fágame dez copias destes documentos.
- Ven** comigo de compras... **veña**, que logo non podo con todas as bolsas.

Perífrases verbais

- As perífrases verbais son construcións que se forman con dous ou máis verbos: un conxugado (cuxo significado se ve modificado) e outro na forma nominal ou non persoal (infinitivo, participio ou xerundio). Nalgunhas perífrases, estes verbos están conectados por algún elemento de relación (preposición ou conxunción).
 - Aínda que xa cumpríu setenta anos, **segue traballando**.
 - Este verán **imos matricularnos** nun dos cursos que ofrece o centro social do barrio.
 - Teño que falar** cos pais dos rapaces sobre a próxima excursión.
- As perífrases poden encadearse:
 - Di que **está deixando de fumar**.* (estar + xerundio/deixar de + infinitivo)
 - Vas seguir indo** a ese restaurante despois do que pasou? (ir + infinitivo/seguir + xerundio)
- A continuación, lístanse as principais perífrases verbais do galego e a relación do que poden indicar.

Acabar de/Rematar de + infinitivo

- Indica o remate dunha acción, xeralmente nun pasado recente.
 - Acabas de chegar** e xa pensas saír de novo?
 - Por fin **rematei de poñer** o pavimento!

Andar + xerundio/a + infinitivo

- Indica que a acción está en proceso, é reiterativa ou prolongada no tempo.
 - Anda buscando a buscar** un piso no centro.

Botar(se) a/Comezar a/Empezar a/Poñerse a + infinitivo

- Empréganse para indicar o comezo dunha acción.
 - Cada vez que vexo ese filme, **bótome a chorar** coma unha tola.
 - O partido suspendeuse porque **comezou/empezou a nevar**.
 - Nada máis chega á oficina, **ponse a dar** ordes a todos.

Dar + participio

- En frases negativas e interrogativas, indica a imposibilidade ou a dificultade de rematar ou cumprir unha acción. Con frases afirmativas, indica a capacidade de realizar algo, pero é pouco frecuente neste tipo de contextos.
 - Non **darán chegado** antes das nove.
 - Cres que **darás feito** todo o traballo ata mañá?

Dar en + infinitivo

- Expresa o comezo dunha nova acción, hábito ou costume.
- Agora **deu en chamarme** todas as noites para contarme a xornada.
- Nada máis tiveron o neno, **deron en pasar** as fins de semana na aldea.
- Leva o paraugas porque **dará en chover** en calquera momento.

Deber (de) + infinitivo

- Pode indicar, por unha banda, obrigatoriedade ou deber e, por outra, hipótese ou probabilidade.
- **Debedes visitar** os vosos avós máis a miúdo.
- **Debeu (de) conseguir** un ascenso no traballo porque dixo que nos invitará a unha copa.

Deixar de + infinitivo

- Indica a interrupción da acción expresada polo infinitivo.
- **Deixei de fumar** cando quedei embarazada.

Estar para + infinitivo

- Indica que unha acción está a piques de ocorrer:
- **Estaba para saír** cando chegaron os meus tíos.

Estar + xerundio/a + infinitivo

- Utilízase para indicar que unha acción está en proceso.
- **Estaba rematando a rematar** a cea cando soou o teléfono.

Haber (de) + infinitivo

- Indica obrigatoriedade, cun matiz de futuridade, e probabilidade.
- **Has (de) facer** o que che digan.
- **Aínda hei de mercarche** un cabaliño.
- Os nenos **han (de) estar** na eira xogando.

Hai que/Ter que (de) + infinitivo

- Utilízanse para indicar a obrigación ou a necesidade de facer algo. **Hai que** expresa a obrigatoriedade dunha forma máis xeral e impersoal, mentres que **ter que** o fai de xeito máis persoal.
- **Hai que baixar** o lixo, quen pode facelo?
- **Teño que/de axudar** o meu irmán cos deberes.
- **Teño que/de conseguir** unha parella para as clases de baile.

Ir + infinitivo

- Utilízase para falar de accións futuras vinculadas ao momento presente ou de algo que planificamos como unha intención.
- Para a semana **imos ter** outra reunión.
- **Vou chamalo** hoxe mesmo e **(vou) contarlle** todo o que ocorreu.

Ir/Vir + xerundio

- Empréganse para indicar o desenvolvemento progresivo ou gradual dunha acción.
- **Fun lendo** estes libros ata rematar toda a colección.
- **Veñen traballando** niso dende hai seis anos.

Levar + participio

- Indica que a acción expresada polo infinitivo rematou en varias ocasións ou que se realiza de xeito continuado.
- **Levo ido** alí moitas veces e nunca o vin.
- **Levaba pouco durmido** cando o espertou o teléfono.

Levar + xerundio (+ cantidade de tempo)

- Expresa o tempo transcorrido dende o comezo dunha acción.
- **Levaban vivindo** tres anos na casa da aldea.
- **Levan** máis dunha semana **preparando** o exame.

Poder + infinitivo

■ Emprégase para expresar probabilidade ou hipótese.

- Como aínda non conseguiron os billetes, **pode ser** que non veñan para o Nadal.

Seguir + xerundio

■ Indica que unha acción non se interrompeu.

- Suso **segue saíndo** con Marisol, a súa primeira moza.

Ter + participio

■ Expresa a reiteración dunha acción no pasado.

- **Ten colaborado** coa comisión de festas da localidade en varias ocasións.

Vir (a)/Acabar por/Chegar a + infinitivo

■ Indican a solución ou o resultado final dun proceso ou dunha acción.

- Apenas se relacionaban de mozos, e logo **viñeron (a) ser** moi bos amigos.
- Despois de procurar en varias tendas, **acabou por mercar** o primeiro coche que vira.
- Fixo moitos cartos en América, aínda que non **chegou a ser** millonario.

Volver + infinitivo

■ Indica a repetición da acción expresada no infinitivo.

- Se **volves saír** con eses rapaces, poderás ter serios problemas.
- Cando me xubile, **volverei estudar** idiomas.

ATENCIÓN!

Cando o participio aparece flexionado, concordando co complemento, non se trata dunha perífrase, senón do seu emprego como adxectivo.

- **Levo lidas** trinta páxinas deste libro.
- Xa **teño terminados** os informes que me pediches.

Modelos de conjugación verbal

Conxugación verbal

Paradigma dos verbos regulares

ANDAR				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
ando andas anda andamos andades andan	andaba andabas andaba andabamos andabades andaban	andei andaches andou andamos andastes andaron	ande andes ande andemos andedes anden	anda ande andade anden
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
andara andaras andara andaramos andarades andaran	andarei andarás andarà andaremos andaredes andarán	andaría andarías andaría andariamos andariades andarían	Infinitivo: andar Xerundio: andando Participio: andado	

BEBER				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
bebo bebes bebe bebemos bebedes beben	bebía bebías bebía bebiarnos bebiades bebían	bebín bebiches bebeu bebemos bebestes beberon	beba bebas beba bebamos bebadades beban	bebe beba bebede beban
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
bebera beberas bebera beberamos beberades beberan	beberei beberás beberà beberemos beberedes beberán	bebería beberías bebería beberíamos beberíades beberían	Infinitivo: beber Xerundio: bebendo Participio: bebido	

PARTIR				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
parto partes parte partimos partides parten	partía partías partía partiamos partiades partían	partín partiches partiu partimos partistes partiron	parta partas parta partamos partades partan	parte parta partide partan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
partira partiras partira partiramos partirades partiran	partirei partirás partirá partiremos partiredes partirán	partiría partirías partiría partiríamos partiríades partirían	Infinitivo: partir Xerundio: partindo Participio: partido	

Principais verbos irregulares

DICIR				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
digo dis di dicimos dices din	decía decías decía decíamos diciades dicían	dixer dixeches dixo dixemos dixestes dixeron	diga digas diga digamos digades digan	di diga dicide digan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
dixer dixer dixer dixeramos dixerades dixeran	direi dirás dirá diremos diredes dirán	diría dirías diría diríamos diríades dirían	Infinitivo: dicir Xerundio: dicindo Participio: dito	

ESTAR				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
estou estás está estamos estades están	estaba estabas estaba estábamos estabades estaban	estiven estiveches estivo estuvimos estuvistes estiveron	estea esteas estea esteamos esteades estean	está estea estade estean
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
estiver estiver estiver estiveramos estiverades estiveran	estarei estarás estará estaremos estaredes estarán	estaría estarías estaría estaríamos estariades estarían	Infinitivo: estar Xerundio: estando Participio: estado	

FACER				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
fago fas fai facemos facedes fan	facía facías facía facíamos faciades facían	fixen fixeches fixo fixemos fixestes fixeron	faga fagas faga fagamos fagades fagan	fai faga facede fagan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
fixera fixeras fixera fixeramos fixerades fixeran	farei farás fará faremos faredes farán	faría farías faría fariamos fariades farian	Infinitivo: facer Xerundio: facendo Participio: feito	

HABER				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
hei has ha, hai habemos habedes han	había habías había habíamos habiades habían	houben houbeches houbo houbemos houbestes houberon	haxa haxas haxa haxamos haxades haxan	-- -- -- --
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
houbera houberas houbera houberamos houberades houberan	haberei haberás haberá haberemos haberedes haberán	habería haberías habería haberíamos haberíades haberían	Infinitivo: haber Xerundio: habendo Participio: habido	

IR				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
vou vas vai imos ides van	ía ías ía iamos iades ían	fun fuches foi fomos fostes foron	vaia vaias vaia vaíamos vaiades vaian	vai vaia vamos ide vaian
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
fora foras fora foramos forades foran	irei irás irá iremos iredes irán	iría irías iría iriamos iriades irían	Infinitivo: ir Xerundio: indo Participio: ido	

PODER				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
podo podes pode podemos podedes poden	podía podías podía podíamos podíades podían	puiden puideches puido puidemos puidestes puideron	poida poidas poida poidamos poidades poidan	pode poida podede poidan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
puidera puideras puidera puideramos puiderades puideran	poderei poderás poderá podaremos poderedes poderán	podería poderías podería poderíamos poderiades poderían	Infinitivo: poder Xerundio: podendo Participio: podido	

POÑER/PÓR

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
poño/poño pos/pos pon/pon poñemos/pomos poñedes/pondes poñen/pon	poñía/puña poñías/puña poñía/puña poñíamos/puñamos poñiades/puñades poñían/puñan	puxen puxeches puxo puxemos puxestes puxeron	poña poñas poña poñamos poñades poñan	pon poña poñede/ponde poñan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
puxera puxeras puxera puxeramos puxerades puxeran	poñerei/porei poñerás/porás poñerá/porá poñeremos/poremos poñeredes/poredes poñerán/porán	poñería/poría poñerías/porías poñería/poría poñeríamos/poríamos poñeriades/poriades poñerían/porían	Infinitivo: poñer/pór Xerundio: poñendo/pondo Participio: posto	

QUERER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
quero queres quere queremos queredes queren	quería querías quería queríamos queriades querían	quixen quixeches quixo quixemos quixestes quixeron	queira queiras queira queiramos queirades queiran	quere queira querede queiran
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
quixera quixeras quixera quixeramos quixerades quixeran	quererei quererás quererá quereremos quereredes quererán	querería quererías querería quereríamos quereriades quererían	Infinitivo: querer Xerundio: querendo Participio: querido	

SABER				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
sei sabes sabe sabemos sabedes saben	sabía sabías sabía sabíamos sabiades sabían	souben soubeches soubo soubemos soubestes souberon	saiba saibas saiba saibamos saibades saiban	sabe saiban sabede saiban
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
soubera souberas soubera souberamos souberades souberan	saberei saberás saberá saberemos saberedes saberán	sabería saberías sabería saberíamos saberíades saberían	Infinitivo: saber Xerundio: sabendo Participio: sabido	

SER				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
son es é somos sodes son	era eras era eramos erades eran	fun fuches foi fomos fostes foron	sexa sexas sexa sexamos sexades sexan	sé sexa sede sexan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
fora foras fora foramos forades foran	serei serás será seremos seredes serán	sería serías sería seríamos seríades serían	Infinitivo: ser Xerundio: sendo Participio: sendo	

TER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
teño tes ten temos tendes/tedes teñen	tiña tiñas tiña tiñamos tiñades tiñan	tiven tiveches tivo tivemos tivistes tiveron	teña teñas teña teñamos teñades teñan	ten teña tende teñan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
tivera tiveras tivera tiveramos tiverades tiveran	tereí terás terá teremos teredes terán	tería terías tería teríamos teríades terían	Infinitivo: ter Xerundio: tendo Participio: tido	

TENER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
traio traes trae traemos traedes traen	traía traías traía traíamos traíades traían	trouxen trouxeches trouxo trouxemos trouxeistes trouxeron	traia traias traia traíamos traíades traian	trae traia traede traian
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
trouxera trouxeras trouxera trouxeramos trouxerades trouxeran	traerei traerás traerá traeremos traeredes traerán	traería traerías traería traeríamos traeríades traerían	Infinitivo: traer Xerundio: traendo Participio: traído	

VIR				
INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	AFIRMATIVO
veño vés vén vimos vindes/vides veñen	viña viñas viña viñamos viñades viñan	vin viñeches veu viñemos viñestes viñeron	veña veñas veña veñamos veñades veñan	ven veña vinde/vide veñan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
viñera viñeras viñera viñeramos viñerades viñeran	virei virás virá viremos viredes virán	viría virías viría viríamos viríades virían	Infinitivo: vir Xerundio: vindo Participio: vido	